

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדה תימן

נמסר במוצש"ק
תולדות
מרחשון ה'תשע"ד ב'שב"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

מדוע בנוסח 'מי שבירך' ליחיד, אומרים מקודם "וכל הקהילות הקדושות והטהורות הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה וכו', ועוד יברך וכו'", וכן למה לא אומרים "הקהל הקדוש והטהור" כמו ברישא.

מהי כוחה של ברכה.

ביאור הכתב סופר על הגמרא בברכות בעניין הספסלים שנוספו בבית המדרש לאחר העברת רבן גמליאל מן הנשיאות. דברי בעל אבן ספיר בעניין זה ודחייתם.

השלמה בעניין איסור הזכרת שמו המלא של ס"מ, ומה דין הזכרת שם בת זוגו לילי"ת, האם מותר לקרוא לילדה בשם זה, ועוד בעניין הזכרת שמות של מלאכים ושדים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 355
מספר השיעור בדיסקים – 229

השיעור מוקדש להצלחת ידידינו
הרב שמעון יצחקי הי"ו וב"ב,
המקום ברוך הוא ימלא את כל משאלות ליבו
לטובה, אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ידידינו הרב שמעון יצחקי הי"ו וב"ב, המקום ברוך הוא ימלא את כל משאלות ליבו לטובה, אכ"ר.

כמו כן, השיעור מוקדש להצלחת ידידנו רבי ברק בן זכריה צברי, ה' ברוך הוא ישמרהו ויחייהו, ומכל צרה ונזק יצילהו. נעודד ונברך אותו בדרכו הציבורית, יה"ר שיזכה לשמור ולעשות ולקיים, אכ"ר.

מדוע בנוסח 'מי שבירך' ליחיד, אומרים מקודם 'וכל הקהילות הקדושות והטהורות הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה וכו', ועוד יברך וכו', וכן למה לא אומרים 'הקהל הקדוש והטהור' כמו ברישא. מהי כוחה של ברכה.

דיברנו בסוף השיעור שעבר, בעניין מהי כוחה של ברכה, לאדם שמברכים אותו, וכמה הדבר מוסיף לו כח ושפע. ברכה מלשון בריכה. כמו שמזכירים בנוסח תפילה על הפרנסה הארוכה. 'שפע בריכה העליונה'. בכל שבת אנו אומרים 'מי שבירך' לידידנו ר' ברק צברי הי"ו, לפני תפילת מוסף, וכן אחרי השיעור השבועי במוצש"ק, כמו שהזכרתי אז, ובהזדמנויות נוספות. תוך כדי ההתבוננות בנוסח 'מי שבירך', עלו בדעתי שתי שאלות.

ראשית, מדוע אנו נוהגים, שכאשר מברכים אדם יחיד, מתחילים קודם לברך את כל הקהילות הקדושות והטהורות? הרי לכאורה אם ברצונך לברך מישהו, תברך רק אותו. למה אנחנו מתחילים, מי שבירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ודוד ושלמה, וכל הקהילות הקדושות והטהורות, הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה גדולים וקטנים, הם ובניהם ונשיהם ותלמידיהם. ורק אח"כ אנו מוסיפים, ועוד יברך וכו', מוסיפים לברך אז את היחיד. לכאורה, הכי הרבה אפשר היה לומר 'מי שבירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את פלוני בן פלוני, כפי שנוהגים בעדות אחרות, פחות או יותר. מדוע אנחנו מדברים בהתחלה על 'כל הקהילות', ואח"כ על 'הקהל', ורק אח"כ מברכים את היחיד?

אכן שאלה זאת, אינה קשה כ"כ, אפשר ליישב אותה בקל, כיון שהדבר מובן לפי היסודות הידועים. הרי הכלל הוא, כפי שאמרה השונמית לאלישע, בתוך עמי אנכי ישבת ומלכים ב' ד', י"ג, מכאן לומדים חז"ל, כי אם האדם נידון בפני עצמו, הדבר אינו פשוט, כיון שיש עליו הרבה מקטרגים. אבל כאשר הוא נידון בתוך הכלל, זכות הכלל מועילה גם לפרט. לכן היא ביקשה מאלישע, כאשר אתה מתפלל עלי, אל תתפלל עלי ביחידות, כיון שאז פותחים את הפינקס ורואים את הרשימות שלי. לכן, תברך אותי בתוך הקהל, בתוך עמי, וממילא כבר לא מתייחסים רק באופן פרטי למעשיה.

ממילא מובן, שכאשר אנו רוצים לברך אדם פרטי, אנחנו רוצים להכלילו בתוך כל הקהל שלו. אבל גם בתוך כל אותו הקהל, מי יודע מה מצב הציבור שנמצא בביהכ"נ? נכון שישנה זכות לרבים יותר מאשר ליחיד, אבל אם ח"ו בקהל הזה בעצמו, יש בהם איזה פגם ח"ו, אולי יש ביניהם איזו מחלוקת וכדו', אולי גם הם לא ראויים? לכן אנחנו מזכירים קודם, ברכת 'כל הקהילות הקדושות והטהורות', ואח"כ הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה, ולאחר מכן מכלילים את היחיד ביניהם. כך שהדרך הזאת, היא בודאי יותר בטוחה וסלולה, כיון שהיחיד נכלל בתוך 'כל הקהילות הקדושות והטהורות' של עם ישראל.

אולם עלתה בדעתי שאלה אחרת, יותר קשה. הרי אנחנו אומרים 'כל הקהילות הקדושות והטהורות' וכו', ואח"כ הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה וכו'. מה קרה? למה אנו לא אומרים 'הקהל הקדוש והטהור'? וכי הקהל הזה אינו טהור? רק 'כל הקהילות' הם קדושות וטהורות? למה ח"ו מחסירים פה את התואר 'טהור'? אם היינו אומרים, 'כל הקהל הזה', בלי להגיד 'הקדוש', א"כ הייתי אומר שזהו כמו ברישא, שאמרתי 'הקהילות הקדושות והטהורות', ממילא כאילו אמרתי גם 'הקהל הקדוש

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבותינו, עליהם השלום, אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ודוד ושלמה, וכל הקהילות הקדושות והטהורות, דהיינו הדורות הראשונים, אשר היו קדושים וטהורים, שנשמרו גם בדיני טהרה, הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה, כאן לא שייך להגיד את המלה 'טהור', כי בעוה"ר אין לנו את הטהרה היסודית. כך נראה לי, הפשט היסודי והאמיתי.

אבל כאשר שאלתי באחת השבתות את הציבור בבית המדרש כאן, אגב קריאת הפרק במנורת המאור, כאשר התעוררה לי השאלה הזאת, אמרו לי על כך כמה תירוצים. ישנם כאלה שאמרו, שהסיבה היא, משום דאמרין, מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וכולו שלא בפניו [עירובין דף יח ע"ב]. יושב כאן חתני הרב יאיר תאם הי"ו, הוא אמר את התירוץ הזה. הרי ישנו כלל כזה, כפי שכתוב אצל נח, שהקב"ה אמר לנח, **כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה וּבְרָאשֵׁית זֶה אֲנִי**, כך כשזה בפניו. אבל שלא בפניו הוא אמר, **אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרְתּוֹ** [בראשית ו', ט']. כאן הוא שיבח אותו יותר, מכאשר דיבר איתו.

תשובה שנייה שאמר אחד האברכים (אמנם בהיסוס), כי כתוב 'הם ובניהם ונשיהם', א"כ אולי אי אפשר להגיד על הנשים שהן כולן טהורות. אמנם הדבר שייך גם כן לגבי האנשים, כי ישנם כאלה שלא טבלו טבילת עזרא. אבל את העניין הזה לא הוסיף אותו אברך, ואכן אינני יודע אם זאת הנקודה, כיון שבטלה טבילת עזרא, ממילא א"א להגיד זאת. אבל לגבי הנשים, אכן אולי זאת תשובה לפוסק רהטא, כפי שהוא אמר.

תירוץ שלישי רצה אברך נוסף להגיד, כי מה שכתוב 'הקהילות הקדושות והטהורות', המדובר על מה שהיה בעבר, כי כל אדם לפני שהוא נקבר, טיהרו אותו בתשעה קבין מים. א"כ אלה שהיו בעבר, הם היו טהורים, כיון שטיהרו אותם. אולם האנשים החיים, יכול להיות שהם טמאים.

והטהור הזה! אבל כאשר אתה אומר 'הקהל הקדוש', התחלת להגיד איזה תואר, והשמטת את התואר השני, משמע כי ח"ו הקהל הזה אינו טהור.

השאלה הזאת, הציקה לי קצת. מדוע מטילים דופי, אף כי לא במפורש, בשב ואל תעשה. מעניין לדעת, מה אתם חושבים על השאלה הזאת. לפעמים ישנם שאלות, שלא שמים לב אליהם, מתוך שהדברים נדושים. שאלתי את השאלה הזאת את המתפללים בשבתות כאן בבית המדרש פעולת צדיק, ואמרו לי כמה תשובות, וברצוני לדון אתכם עליהם כעת בשיעור. אבל בהתחלה, אומר לכם מה אני חושב, כתשובה אמיתית לשאלה הזאת. הפשט האמיתי, בעזרת ה' יתברך.

לכאורה, מהי 'טהרה'? ישנה טהרה, וישנה טהרה. יש את טהרת המחשבה, ויש טהרת הידיים, ויש טהרת הלב, ויש טהרת הדיבור. וכדומה. אולם רוב דברים אלו הם 'דרגות'. אבל ישנה את הטהרה היסודית, הכתובה בתורה, וברבינו הרמב"ם בספר טהרה. הרי להרמב"ם, יש את ספר טהרה, ויש את ספר קדושה. בספר קדושה, יש את הלכות איסורי ביאה, והלכות מאכלות אסורות, וכו'. וספר טהרה, כולל את הלכות טומאת מת, וטומאת כלים, וטומאת צרעת, ופרה אדומה, וכדומה. אלו היסודות של טומאה וטהרה, ואלו היסודות של קדושה. ענייני חלק קדושה, ענייני עריות או מאכלות אסורות, קיימים גם בזמן הזה. אבל ענייני הטהרה, כגון טהרת מת, הרי בעוה"ר כולנו טמאי מתים, אין לנו פרה אדומה, ואין לנו טומאת כלים וכו'.

ממילא, אי אפשר להגיד, שהקהל הזה, הוא 'טהור'. אולם הקהילות שהיו בדורות שעברו, כאשר מדברים על 'כל הקהילות הקדושות והטהורות', איננו מדברים על הקהילות שבזמננו, אלא על הדורות שעברו, בזמן שביהמ"ק היה קיים, עליהם אפשר לומר 'טהורות'. לכן אנו אומרים, מי שבירך

בואו נבדוק את התירוצים אחת לאחת.

לגבי העניין הזה, ש'אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכולו שלא בפניו, אכן הדבר נכון, כפי שידוע זאת על נח, וזהו מה שהגמ' אומרת במסכת עירובין [שם]. וזהו לאו דוקא על נח, אלא הדבר מובא בספרי חז"ל על דברים נוספים, אפילו על משה רבינו, שהקב"ה שיבח, לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא. פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְחִידָת וְגו' (במדבר י"ב, ז' ח'). כל המדרגות הגדולות של משרע"ה, נאמרו שלא בפניו, כאשר עזב משה והקב"ה קרא לאהרון ולמרים, אז הוא דיבר זאת שלא בפניו. כיון שאין אומרים בפניו של אדם את כל שבחו.

אותו הדבר כתוב לגבי אברהם אבינו, עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְאֵ אֱלֹדִים אֶתָּה, וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יְחִידֶךָ מִמֶּנִּי (בראשית כ"ב, י"ב), וכי אלו הם כל השבחים של אברהם אבינו ע"ה? אלא, כיון שזה היה בפניו, לא אומרים את כל שבחו בפניו.

יתירה מכך, חז"ל אומרים בבראשית רבה [פל"ב אות ג'] שזהו אפילו על הקב"ה, שלא אומרים את כל שבחו של הקב"ה בפניו. מה הפירוש 'שלא בפניו'? וכי שייך אצל הקב"ה בפניו, או שלא בפניו? הרי הקב"ה תמיד נמצא 'בפניו'? אלא הכוונה היא, כאשר מדברים איתו באופן ישיר. הרי כתוב, אָמְרוּ לְאֱלֹדִים מַה נִּזְרָא מַעֲשֵׂיךָ (תהלים ס"ו, ג'), וכי זהו כל השבחים של הקב"ה? אלא, זהו מה שאתה אומר בפניו. אבל שלא בפניו, אנו אומרים הודו לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם תְּסֻדּוּ (תהלים קל"ו, א'), משבחים אותו יותר. המפרשים כאן דנים בדברים אלו, אולם אינני מתכוון להרחיב בפרט הזה, אלא רק לענייננו. אם כן, אולי כשאתה אומר זאת על הקהל הנמצא כאן, אזי אל תשבח אותם בכל השבחים שלהם, ולכן אתה אומר רק 'הקדוש', ולא אומר 'הטהור'.

אבל לכאורה, החילוק הזה אינו מתקבל. שהרי מה הסיבה שאומרים לאדם רק את 'מקצת שבחו' בפניו? למה לא אומרים את כל שבחו? התשובה אינה בגלל מדת הגאווה, אלא כדי שלא יראה כמחניף לו. כמו שרש"י מסביר שם, וכפי שמבואר שם במהרש"א. דהיינו, אם אתה אומר לאדם את כל שבחיו, אתה כביכול מחניף לו, אתה מחפש לקבל ממנו איזו טובה. אתה משבח ומשבח אותו, והדבר נראה כאילו אתה מחניף לו, יש לך מטרה להשיג תועלת. יכולים לחשוד בכך.

השאלה היא, האם גם בקהל ובציבור שייך דבר זה? אמנם כאשר אתה מדבר אל הקהל, ומשבח אותם בלי מעצורים, כנראה אולי כוונתך שייטיבו לך.

ואכן ראיתי, כי כך גם מוכח מהמפרשים, שבקהל שייך ג"כ דבר זה. כגון בספר אש דת, להגאון הרב חיים אלפאנדרי זצ"ל, הוא מדבר שם [פ' יתרו דף פ"ט ע"א] לגבי מה שאמר הקב"ה לישראל, וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶת פְּהִנִּים וְגו' קְדוֹשׁ (שמות י"ט, ו'). הרי הקב"ה אומר זאת, שלא בפני בני ישראל, כי רק אח"כ משה רבינו מדבר איתם, שנאמר אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [שם]. והסיבה היא, כי ישנו חשש, כאשר משבחים את האדם יותר מדאי. כפי שהגמ' במסכת ערכין [דף טז ע"א] אומרת, אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו. יכול להיות כי ח"ו, מרוב שמשבחים את האדם הרבה, בסוף יאמרו גם את חסרונותיו. רואים מכאן, כי הוא דן אפילו על רבים, שגם אצלם יש להגיד את שבחיהם, אבל לא את כולם. אותו הדבר אומר רבינו חיים בן עטאר בספר חפץ ה' [שבת דף פ"ט ע"ב] על הכתוב, בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם (דברים י"ד, א'). למה אתה אומר 'בנים'? הרי יש שבח יותר גדול לעם ישראל, בְּנֵי בְּכֹרֵי יִשְׂרָאֵל [שמות ד', כ"ב]. אלא מפני שא"א אלא מקצת השבח יעו"ש.

הכוונה 'הטהורות' בגלל שטיהרו את כל המתים.

אלא נלענ"ד בס"ד כפי שאמרנו, שהסיבה היא, כיון שבדורות הראשונים עם ישראל התנהגו בטהרה, בזמן שבית המקדש היה קיים, א"כ אנו מושכים את השפע של הברכה מאז, מ'הקהילות הקדושות והטהורות', על הקהל שלפנינו, שהוא אכן 'קדוש', כי ב"ה הם נזהרים מאיסורי ביאה, וממאכלות אסורות וכדו'. את השבח 'הקדוש', אכן אפשר לומר עליהם, אבל לא 'הטהור'.

ביאור הכתב סופר על הגמרא בברכות בעניין הספסלים שנוספו בבית המדרש לאחר העברת רבן גמליאל מן הנשיאות.

אבל ראיתי דבר מעניין מאד, שכותב בעל שו"ת כתב סופר בפרשת דברים, על הפסוק י"י אֱלֹדֵי אַבֹתֵכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹף פְּעָמִים, וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם (דברים א', י"א). אני אומר זאת בכדי שנדע, שכאשר מברכים אדם, לפעמים אנשים אינם יודעים מהי כוחה של ברכה. וגם מי שמברך, לפעמים חושב לעצמו, מי אני ומה אני? מה פתאום שאני אברך? הפלא יועץ (אות ב') אומר, כי כל מי שפונה אלי לקבל ברכה, אפילו שאינני ראוי, אני מברך אותו. כיון שהוא רוצה ברכה, וכל המברך מתברך. לפעמים ישנה שעת רצון, והברכה מתקיימת. כדאיתא בירושלמי. זה לא מחייב, ששמי שבירך אותו, אכן יהיה גדול הדור, או צדיק תמים, צדיק יסוד עולם. אלא, כמו שח"ו הקללה עלולה להתקיים בשעה רעה, אפילו קללתו של בלעם הרשע, כמו שכתוב שהאדם יזהר שלא יקללוהו, א"כ לאידך גיסא על צד הברכה, הדבר חשוב מאד ויש בברכה תועלת. ובודאי שאם אדם גדול מברכו, אזי זה הרבה יותר. אבל גם אם זה אדם פשוט מברכו, הברכה יכולה להוסיף. זהו העניין כאשר מברכים את האדם, וכאשר האדם מבקש שיאמרו עבורו 'מי שבירך'. ואכן הברכה

אבל כל זה שייך, רק אם זו פעם יחידה. אולם בנוסח קבוע של 'מי שבירך', כאשר אומרים זאת באופן קבוע, א"א להגיד שאני מחניף, ובפרט כיון שזהו הנוסח הכתוב בסידורים, ואומרים זאת תמיד, ממילא א"א לבוא ולהגיד שהחזן או המארי אשר אומר את ה'מי שבירך', יש לו כוונה להחניף.

אם כן יוצא, כי אף שישנם צדדים לכאן ולכאן בעניין זה, מ"מ מסתבר, כי בנ"ד לא זאת היא הנקודה.

לגבי הסיבה השנייה שרצו לתרץ, בגלל שכתוב גם 'ונשיהם', גם דבר זה אינו מסתבר, כיון שאתה אומר 'הם ובניהם ונשיהם ותלמידיהם', א"כ אין המדובר ש'נשיהם' נמצאות כאן, כפי שלא חייב שכל 'בניהם' יהיו פה, וכן 'תלמידיהם'. הם יכולים להיות גם במקום אחר. הדבר לא מחייב. ממילא, על 'הקהל הקדוש הזה', אתה יכול להגיד 'הקהל הקדוש והטהור הזה', כיון שלא מדברים על הנשים, והן לא פה. והדרא קושיא לדוכתא.

מצד הנקודה השלישית שאמרו, על עניין טהרת המתים, דהיינו שמטהרים כל מת בתשעה קבין, למעשה עיקר הדבר נכון, אולם זה רק על טהרה מטומאת קרי, אבל מה עם כל יתר הטומאות? הרי המת, הוא אבי אבות הטומאה, ממילא אי אפשר להגיד על הדורות שעברו 'הקהילות הקדושות והטהורות', כיון שהם היו טהורים מהטומאה הזאת. כלומר, אם העניין הוא מצד טומאת המתים, אזי אדרבה, המת הוא אבי אבות הטומאה. אלא, למה מטהרים את המת? כיון שח"ו גם אם האדם היה טהור, אבל חוששים כי אולי מפני הפחד ממלאך המות, הוא נטמא לפני מותו. כך מתבאר מן הגמרא במס' נדה (דף ע"א ע"א), שישנו חשש שהוא נטמא, מכך שמזדעזע ממלאך המות. א"כ למעשה, אכן את המתים בעצמם מטהרים במה שאפשר, אולם טומאת מת, זוהי הטומאה החמורה ביותר. על כרחין, מה שכתוב 'הקהילות הקדושות והטהורות', אין

חשובה מאד, והיא מועילה ונותנת. רק מה, אין חובה להגיד 'מי שבירך' לכל אדם באופן פרטי, לא צריך להטריח על הציבור, אלא אפשר לפרט כמה וכמה שמות בבת אחת.

משה רבינו אמר, י"י אֱלֹדִי אָבוֹתְכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם. לכאורה, מה הקשר בין הרישא לסיפא? הרי אם כבר אמרת 'אלף פעמים', א"כ מה הוספת בסיפא? אומרים חז"ל בספרי, ורש"י מביא זאת במקום, כי עם ישראל טען למשה רבינו ע"ה, אתה נתת קצבה לברכתך. הרי הקב"ה אמר לאברהם אבינו, וְשָׂמַתִּי אֶת זֶרְעִי כַּעֲפַר הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אִם יוֹכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ, גַּם זֶרְעִי יִמְנָה [בראשית י"ג, ט"ז]. המשיל אותנו לעפר. וכן נאמר, וְהִרְבִּיתִי אֶת זֶרְעִי כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם [בראשית כ"ו, ד'], דהיינו עד אין סוף, אין גבול וקצה. ואילו אתה אומר לנו, יוסף י"י עליכם ככם 'אלף פעמים'? מדוע אתה נותן קיצבה? אמר להם משרע"ה, הברכה הזאת, היא משלי. אבל הקב"ה, 'יברך אתכם כאשר דיבר לכם', הוא יתן בלי סוף. אני בן אדם, הברכה שלי היא מצומצמת, אינני יכול לברך יותר. ויכול להיות שאם הוא יברך מה שלא מתאים לו, גם זה לא טוב.

אומר בעל כתב סופר כך, פירש"י והוא ממדרש, שאמרו ישראל, אתה נותן קצבה לברכתנו. אמר להם, זו משלי. וה' יברך אתכם כאשר דיבר לכם. וצריך לדעת, היכן דיבר? ופירש"י ידוע. ונראה לי עפ"י דאיתא בש"ס [ברכות כ"ח ע"א] כשנתמנה רבי אלעזר בן עזריה לנשיא, פליגי שם. חד אמר, ארבע מאות ספסלים נתרבו באותו יום. וחד אמר, שמונה מאות. וצריך לדעת, איך יפלגו בזה, בדבר שהיה נראה לעיני? וגם, מאי נפקותא בעניין פלוגתא דידהו?

דיברנו על מאמר זה בעבר [שיעור מוצש"ק שופטים התשע"ב], אולם לא על הנקודה הזאת. הרי רבן גמליאל היה קפדן על כבוד התורה,

וכפי שהוא לא רצה שיהיו מחלוקות, כך הוא רצה שלא יכנסו לבית המדרש, אלא רק תלמידים שתוכם כברס'. אבל כאשר העבירו אותו מהנשיאות, ומינו במקומו את רבי אלעזר בן עזריה, סילקו את שומר הפתח, ונכנס כל מי שרצה להיכנס, ובכך נוספו הרבה תלמידים. בגמ' ישנה מחלוקת, כמה ניתוספו? יש מי שאומר, ארבע מאות ספסלים נוספו. ויש מי שאומר, שמונה מאות ספסלים נוספו. א"כ הוא שואל, כיצד הם מתווכחים, האם הם ארבע מאות או שמונה מאות? וכי אי אפשר לספור אותם? הרי ישנו הבדל גדול, בין ארבע מאות לשמונה מאות? א"כ מה המחלוקת, הרי זהו דבר הנראה לעיני? וחז"ל מכך, מה זה משנה כמה נוספו, שיהיו אלף או מאתיים? הלא העיקר הוא, שנוספו כמה מאות, וזהו. למה יש בכך מחלוקת? מה העניין בזה?

אומר הכתב סופר, פירוש הפלא ופלא, ממש עניין נחמד מאד. כך הוא אומר, אכן לפי שניהם, נוספו בפועל ארבע מאות. דהיינו, מקודם היו ארבע מאות, וכעת נוספו עוד ארבע מאות. אבל ע"י שנוספו ארבע מאות, הדבר הוסיף גם לראשונים פלפול והתחדשות, וממילא כביכול גם הראשונים 'נוספו'. כלומר, ריבוי התלמידים, הוסיף גם לתלמידים הראשונים בבית המדרש, נהיה כביכול 'פנים חדשות', וממילא זה נקרא שגם הם 'נוספו'. א"כ, המאן דאמר הראשון, מנה את הכמות. והמאן דאמר השני, מנה את האיכות.

והוא נותן דוגמא לכך, הרי כתוב וְרָדְפוּ מִפֶּנֶם תְּמִשָּׂה, מֵאָה. וּמֵאָה מִפֶּנֶם, רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וַיִּקְרָא כ"ו, ח"ו, זהו פסוק ב'ברכות' שבפרשת בחקותי. שואלים חז"ל, וכי כך הוא החשבון? אתה אומר, ורדפו מכם חמשה, מאה. דהיינו, חמשה יהודים, יבריחו מאה גויים. כלומר, כאשר עם ישראל ילכו בדרך הטובה, יעשו כדת וכדין, תהיה להם ברכה והצלחה במלחמותיהם, וחמשה מהם יבריחו מאה גויים. זה יוצא פי עשרים. אם כן, 'זמאה מכם', אם תכפיל זאת

שערי יצחק – השיעור השבועי

והוא ממשיך ואומר, וזה שאמר, יוסף י"י עליכם ככם אלף פעמים. ואמרו ישראל, רבינו משה, אתה נותן קצבה לברכתינו. הוא מסביר אותו הדבר, כאשר ישנם בעם ישראל כך וכך אנשים, וכעת אומר משרע"ה שאתם תהיו פי אלף, א"כ הם חוששים מכך, זאת כבר בעיא. כיון שאם אנו נהיה יותר, הדבר יצמצם לנו את הפרנסה. כמו שדות מרעה, שאם יהיו הרבה אנשים שיקחו בה חלק, כל אחד יקבל פחות. וכן אם ישנה חבית מים אשר ממנה כולם שואבים, אם אתה מוסיף עכשיו עוד אנשים, א"כ נהיה פחות מים לכל אחד, והדבר לא כדאי ולא שווה להם, אנחנו נפסיד אם יהיה לנו יותר אנשים. לכן אמר להם משרע"ה, יש לכם טעות, כי כאשר אתם תתוספו, אזי בסופו של דבר גם אתם תרויחו. לא רק שלא יהיה לכם פחות, אלא יהיה לכם עוד יותר. זהו הפירוש שהכתב סופר אומר.

אבל חושבני, כי כל המעיין יראה, שחז"ל לא התכוונו לכך. הוא אומר מהלך אחר, מעין המהלך של חז"ל, אבל לא נראה לי שאפשר להכניס זאת בדברי חז"ל, דהיינו ברש"י ובספרי ובמדרשים שכותבים זאת.

אולם זהו הרעיון שלו, מצד עצמו, לפרש כך את הפסוק, קרוב לדברי חז"ל. וזה לשונו, היינו, כי חששו, שאם יתוספו אלף פעמים, יקפחו הניתוספים פרנסתם, ויהיה להם בצמצום. דכל שנתרבו האנשים במדינה, יקופח פרנסת האחרים. ולכן צווחו, אתה נותן קצבה לברכותינו, שלא נשב ברוחה בארצנו. ולכן אמר מרע"ה, וה' יברך אתכם כאשר דיבר לכם, שאמר ורדפו מכם חמשה מאה וכו'. והבטיח ה' בזה, שזכות רבים עושים מצוה, זכותם והשפעתם מרובה כהנה וכהנה. וא"כ כל שיתוספו ישראל, לא יקופחו הראשונים. ואדרבה, יתוספו תוספת מרובה, מאשר היה להם בתחלה. והיינו ייברך אתכם כאשר דיבר לכם. כנ"ל.

בעשרים, צריך להיות אלפיים. א"כ מדוע אתה אומר רבבה ירדפו, דהיינו עשרת אלפים? כיצד הוא החשבון? אלא התשובה היא, אינו דומה מועטים המקיימים את המצוה, למרובים העושים את המצוה. דהיינו, כאשר יהיו מאה, לא יישאר אותו החשבון, כפי שהיה כאשר הם היו בכמות מצומצמת, אלא יהיה הרבה יותר. א"כ הוא אומר, זהו מה שקרה בנ"ד, שעל ידי ריבוי התלמידים, נוסף גם לתלמידים הקודמים שכבר היו.

אקרא לכם את לשונו, ונראה לי, עפ"י מה שאמרו חז"ל, דכתיב ירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו, ואינו לפי החשבון. אלא, אינו דומה יחיד העושה מצוה, לרבים העושים מצוה. והנה, הרבים שעושים מצוה, מצות כל אחד מרובה, משאם עשה לעצמה ביחידות. וזכותו רב, ומרבה ישיבה מרבה חכמה. וכל שמתרבים התלמידים, יותר מצליח כל אחד בלימודו. יש הבדל בין ישיבה עם מאה תלמידים, לישיבה עם מאתים תלמידים. המאה אכן יכולים להצליח וללמוד טוב, אבל אם יהיו מאתים, המאה הראשונים ילמדו יותר טוב, כיון שמיתוסף בישיבה חידוד, ושקלא וטריא, ותורתם של המאה הראשונים בעצמם נהיית הרבה יותר טובה. ממילא הוא אומר כך, ויש לומר, כי היו שם ד' מאות, ונתוספו עוד ד' מאות. וזה דאמר, ד' מאות ספסלי נתוספו. ואידך אמר, כי גם אלו שהיו מכבר, נתחדשו, וכאלו באו מחדש. על ידי שנתרבו החברים המקשיבים, עלו התלמידים הישנים למדרגה מעולה ביותר, כפליים לתושיה. וזהו שאמר, שמנה מאות נתוספו. ולא פליגי. מר השיב, דוקא במניין הגופים. ומר השיב, שווי התלמידים באיכותם. ואמר שנתוספו שמונה מאות, כנ"ל. ומדגיש הכת"ס, והוא נכון. דהיינו, אל תחשוב שהפירוש הזה הוא בדרך מליצה, בדרך צחות, אלא זהו הפשט, זה הפירוש האמיתי והנכון, לאמיתה שלתורה. כך נראה לו מעצמו.

לשמה בא לשמה. זאת אינה 'חכמה' לקבל רק את התלמידים הצדיקים, אלא גם את אלה שהם 'לא כל כך', אבל בסופו של דבר התורה תחזק אותם.

בכל אופן, אתם שומעים מה כתוב פה, יש כאן לכאורה תמיהה עצומה. איך הכתב סופר הביא בשם הגמרא, שלמד"א השני נוספו 'שמונה מאות'? הרי כתוב במפורש 'שבע מאות'? חשבתני, אולי ישנה נוסחא אחרת בגמרא, אולם חיפשתי בעין יעקב ובדקדוקי סופרים, ואין שום גירסא אחרת, אלא כולם גורסים 'שבע מאות'.

יכול להיות, שהוא כתב זאת מתוך הזכרון, או שתלמידיו כתבו זאת. אבל מ"מ חושבני, כי הפירוש שלו, נכון מצד עצמו. דהיינו, גם אם נוספו שבע מאות, עדיין פירושו נכון, ואינו נסתר. כיון שלא חייב להיות, שלכל תלמיד, יהיה תלמיד כנגדו, דהיינו שיהיו שתיים, חברותות, ורק על ידי זה יהיו 'פנים חדשות'. אלא אפילו אם נגיד שהיו מקודם שלש מאות תלמידים, א"כ הארבע מאות החדשים שנוספו, הוסיפו לשלש מאות הראשונים, וכולם 'נתוספו'. לפי קוצר דעתי נראה שהדבר מובן כך.

אולם דבר נוסף צריכים לדעת, מדוע נקטו חז"ל כמה 'ספסלים' נוספו? ארבע מאות ספסלים, או שבע מאות ספסלים? למה סופרים את הספסלים, לכאורה היה צריך לספור את התלמידים בעצמם?

הערה מהקהל: אולי מפני עין הרע? תשובת מרן שליט"א: וכשאמרו שתים עשרה אלף זוגות תלמידים של רבי עקיבא, לא חששו לעין הרע? אלא מפני, שהם כבר מתו. כמו כן לגבי הלל הזקן, 'שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן', למה לא חששו מעין הרע? הוא הדין בענייננו.

זהו מעין עניין מצות הצדקה, ישנם אנשים החושבים, כי אם הם יתנו מעשר כספים, אזי הם יפסידו. אבל למעשה, הדבר בדיוק ההיפך. כי כאשר אדם נותן כסף לצדקה, אדרבה, על ידי כך הוא מרוויח יותר. זהו ההיפך מההגיון הראשון שלו. אדם שחסר לו באמונה, חושב לעצמו, אם אתן מהכסף שלי, יהיה לי פחות, ואני אפסיד. אבל, שינסה זאת ויראה, מותר לנסות בזה את הקב"ה, ואדרבה הוא יראה בהיפך, כי כמה שהוא יתן יותר, כך יהיה לו עוד יותר. הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר, וְיִהְיֶה טָרֵף בְּבֵיתִי, וּבְחֲנוּנַי נָא בְּזֹאת, אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת, אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרֶכֶת עַד בְּלִי דֵי מְלֹאכֵי ג', י"ן. חשוב לדעת את היסוד הזה.

לכאורה פירושו הוא נראה הפלא ופלא, כמו שאמרנו. אבל כאשר עיינתי בדבריו, התפלאתי מאד. בואו נראה יחד את הגמ' במסכת ברכות ודף כ"ח ע"א, שם כתוב כך, תנא, אותו היום סלקוהו לשומר הפתח, וניתנה להם רשות לתלמידים ליכנס. שהיה ר"ג מכריז ואומר, כל תלמיד שאין תוכו כברו, לא יכנס לבית המדרש. ההוא יומא, אתוספו כמה ספסלי. א"ר יוחנן, פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי, ורבנן. חד אמר, אתוספו ארבע מאה ספסלי. וחד אמר, שבע מאה ספסלי. הוה קא חלשא דעתיה דר"ג. אמר, דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל. אחזו ליה בחלמיה, חצבי חירוי דמליין קטמא. דהיינו, רבן גמליאל חשש, אולי ח"ו מנעתי תורה מישראל? הוא ראה כי לשיבה בבית המדרש, נתוספו כל כך הרבה מאות ספסלים, הראו לו בחלום כדים לבנים מלאים אפר, דהיינו אל תסתכל איזה כד יפה הוא, זה חיצוני, כי מבפנים הוא מלא אפר. ולא היא, הגמ' אומרת שזאת אינה ראייה, זה לא שהסכימו בשמים עם רבן גמליאל, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה. זה רק בכדי שלא יהיה לו צער. אבל לאמיתו של דבר, צודק רבי אלעזר בן עזריה. כיון שנכון שישנם תלמידים שאין תוכם כברס, אבל מתוך שלא

שערי יצחק – השיעור השבועי

החיד"א כותב בספר מעגל טוב, הרי הוא ביקר בהרבה ארצות, ופעם אחת הוא הגיע לתוניס, כך אני זוכר את הסיפור, ראיתי זאת לפני שנים רבות, והוא נכנס לבית המדרש, וראה ת"ח הנושאים ונותנים בדברי תורה. אולם הוא לא דיבר, אלא שתק. או מטעם ענוה, או שרצה לראות כיצד היא שיטת הלימוד שלהם. וכדומה. הם ראו שהוא שותק, לא אומר כלום, לא שואל ולא עונה. אחד מהם הציע לחבירו, בוא נשאל את האיש הזה, האורח הזה שבא לכאן לאסוף כסף בשביל עניי א"י, הרי החיד"א היה שד"ר, א"כ היתה להם איזו שאלה, וחכם אחד אומר לשני, בואו נשאל את האורח הזה, מה הוא אומר? אמר לו חבירו, זהו אחד 'חֲטָבָא', דהיינו עץ יבש. כלומר, עם הארץ הוא זה. שמע זאת החיד"א ואמר, 'אתם עשיתוני חֲטָבָא אחת בעולם, אף אני אעשה אתכם חטבא אחת בעולם'. והם נדהמו. כידוע החיד"א היה בעל לשון מליצית מאד. הוא עשה מליצה ממאמר חז"ל ע"פ את י"י האמרת וגו', אתם עשיתוני חֲטָבָא אחת וכו'. ואז לכבוד ארץ ישראל, הראה את גודל ידיעתו בתורה בבקיאות ובפלפול ובעיון. אבל בהתחלה הם הסתכלו עליו, כעל עץ יבש. א"כ אלו הם ה'ספסלים'.

את השאלה הזאת ששאלנו, מביאים בגליון הספר עין יעקב דפוס וילנא, בכלל 'חידושי גאונים'. כתוב שם כך, והדקדוק בו מבואר, כי אם בא הסיפור להפליג על ריבוי התורה והתלמידים, שנתרבה באותו העת בהעברת נשיאות רבן גמליאל ובמינוי רבי אלעזר בן עזריה לנשיא, לא היה לנו לעשות חשבון מריבוי הספסלים, אבל ראוי לספר כמה רוב התלמידים, ולעשות חשבון מספר התלמידים, וכו', הוא מביא ראיות לכך ממקומות אחרים. והוא מתרץ תירוץ ממש נפלא. הדברים מצד עצמם, הם דברים ממש חשובים, זהו יסוד חשוב מאד בהשקפה, ואפשר ללמוד מכך לעניינים אחרים.

בס"ד חושבני שהפירוש פשוט, כיון שהתלמידים האלה, אין תוכם כברם, א"כ לא מסתכלים עליהם, אלא מסתכלים על הספסלים. דהיינו, לא נוספו פה שבע מאות תלמידים, אלא נוספו ספסלים. והדבר יכול להתאים גם לפירושו של הכתב סופר, שעשה חשבון ואמר, כי בעצם נוספו רק ארבע מאות. אמנם זה לא הפשטות, כי כל מי שלומד מביין, שהיו כמה שהיו, הרי לא כתוב כמה היו מקודם, א"כ נניח שהיו חמש מאות, ונוספו ארבע מאות. והמד"א השני אמר, שנוספו שבע מאות. א"כ כמה היו? אלף ומאתים. אבל לפי דבריו, אין מחלוקת, כיון שלפי שתי הדעות, נוספו רק ארבע מאות. רק שמאן דאמר אחד, ספר את הכמות. והמאן דאמר השני, ספר את האיכות. והסברנו כי גם לפי דבריו, שבע מאות פירושו, שהשלוש מאות הראשונים, לימודם התגבר יותר, זה אינו מה שהיה מקודם, כיון שע"י הארבע מאות הנוספים בבית המדרש, הלימוד התגבר, התחבר והתחדש, וממילא זה נחשב שנתוספו שבע מאות. ממילא כאשר אנחנו שואלים, מדוע לא ספרו את התלמידים? התשובה היא, כי סוף סוף התלמידים האלה, אין תוכם כברם. א"כ רוצים לומר, כי תלמידים כאלה שאין תוכם כברם, הם לא נחשבים, לא מסתכלים עליהם. ולא רק זאת, אלא אפילו השלוש מאות הראשונים, שבעצם כן היה תוכם כברם, אבל גם מה שהתוסף להם על ידי כך, זה גם נחשב בלי ערך.

מה פירוש, ת"ח שאין תוכו כברו? לכאורה היינו, שההנהגה החיצונית שלו, אינה כמו ההנהגה הפנימית. זה אינו כפי שכתוב על הארון, לצפותו זהב 'מבית ומחוץ'. כלומר, שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב. אבל מהרש"א [שם] מבאר וז"ל, והיינו דמדמו ליה בחלמא לחצבי דמליין קיטמא, דמבחוץ הכד הוא מלובן ושלם, ובתוכו אין בו רק אפר, שהוא דבר שפל ואינו ראוי. והוא מביא ראיה מהגמרא, ובפרק בא לו [וימא דף ע"ב ע"ב] מפרש, דתלמיד שאינו תוכו כברו היינו, שעוסק בתורה, ואין בו יראת שמים וכו'.

הוא כותב כך, בעניין ריבוי הספסלים, אשר עשה הש"ס ממנו סיפור וחשבון, שמע דבר יקר. אמרינן בסוטה [דף מט ע"א] משמת רבן גמליאל, בטל כבוד התורה. ופירשו המפרשים, שעד ימיו היו לומדים תורה בעמידה, ואח"כ נפל חולשא והוצרכו ללמוד בישיבה. הרי עד זמן רבן גמליאל, למדו תורה בעמידה. ומשמת ר"ג, בטל כבוד התורה, כפי שמובא בגמרא במסכת מגילה [דף כ"א], כיון שאז ירדה חולשא לעולם, וא"כ הם היו צריכים ללמוד בישיבה. לכאורה, מה קרה? מה העניין והמשמעות של דבר זה? מה ההבדל אם הם עומדים, או יושבים? והעניין בזה, כי כל דבר אשר בו עצם הקדושה ורוחניות אלהיות, לא ישיגוהו שום ליאות ועייפות ויגיעה, כי חיות הקדושה אשר בקרבו, הוא נושא ומעמיד על קיומו. ראה אדוננו משה, בעת העגל כאשר ראה העגל והמחולות, שיבר הלחות. ואמרינן בפסחים (צ"ל שבת דף פ"ז ע"א), כי נשא ק"ו מפסח, מה פסח שהיא מצוה אחת וכו', התורה אמרה כל בן נכר לא יאכל בו, כאן כל ישראל מומרים וכו'. מה עשה משה? וישבר את הלוחות. והדבר פלא, מי ביקש מידו ליקח הלוחות במרום? ומעיקרא מאי קא סלקא דעתיה, כשאמר לו הקב"ה לך רד כי שיחת עמך עשו להם עגל מסכה, תכף לא היה לו ליקח הלוחות מטעם ק"ו זה. הרי הוא כבר יודע זאת, הקב"ה אמר לו 'סרו מהר', א"כ מה קרה שאח"כ כשראה אותם עם העגל, הוא שבר את הלוחות? הרי ידעת זאת מראש? וכי חלילה לא האמין במאמר ה', עד שענינו ראו כל המעשה? הוא היה צריך לראות זאת בעיניו, ואז הוא משבר?

אבל בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) מבואר, כי הלוחות נפלו מאליהן ונשתברו. לא שזאת היתה היזמה שלו. והעניין, כי הלוחות מצד כבודן, כמבואר במדרש (שמו"ר פמ"ז אות ו'), ארכן ששה ורחבן ששה, ושל סנפירין היו. הרי אורך הלוחות היה שש, ורוחבם שש, וכן לארבע צדדים. וסנפירינן זוהי אבן כבדה מאד.

א"כ באופן טבעי, א"א להחזיק את הכובד הזה. א"כ כיצד משה רבינו הצליח להחזיק זאת? מצד הטבע היו ידי משה כבדים מלסבול אותם לישא על ידיו. אמנם בעת אשר היו במרום, ובאוויר הקדוש, והלחות כתובים באצבע אלדיים, היה בהם חיות הקדושה. לזאת, רוח ה' נשא אותם, כמאמרם ז"ל (במדב"ר פ"ד אות כ'), הארון נושא את נושאייו. כאשר הלוחות היו בשיא קדושתם, הם היו 'אצבע אלדיים', הדבר היה קל מאד, כיון שזהו דבר רוחני. לא משה רבינו היה מחזיק זאת, אלא הדבר היה מרים את עצמו, ובעצם משרע"ה היה רק נוגע בזה. וכן היו בלוחות.

דהיינו, היסוד הוא, כי כמה שהאדם רוחני יותר, הטבע אצלו לא פועל. ישנו מושג, ש'הארון נושא את נושאייו'. אדם כזה, מסוגל לעשות הרבה דברים, הרבה מצוות ולימוד תורה, וכביכול הוא חלש, א"כ מאיפה הכח שלו? זהו מכח גבוה. וכן היו בלוחות, האותיות היו נושאים את הלוחות, כי חיות הנה. אמנם בעת סרו העם אחרי העגל, והאוויר נטמא, אז כשירד משה מן ההר, לא נשא אותם קדושת האותיות לסבול את האוויר הטמא, כמאמרם ז"ל (פסחים דף פז ע"ב) האותיות פורחות מן הלוחות, ונסתלק חיות מהם, אז ממילא כבדו עליו הלוחות, ונפלו מידי ונשתברו. זה מה שקרה אצל משרע"ה.

וזה העניין עצמו, היה אצל רבן גמליאל הקדוש. קודם שמת, היה הלימוד תורה בקדושה ובטהרה, והיו לומדים תורה בעמידה, למה הם לא היו עייפים מלעמוד? כי זאת התורה עילאית, לא היה בהם שום ליאות ועייפות. והנה זה רבן גמליאל נכדו, בר פלוגתיה דרבי אלעזר, מסתמא הכוונה לרבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע, היה מכריז, כל ת"ח שאין תוכו כבודו, לא יכנס לבית המדרש. והיה ג"כ נמשך לשיטת רבן גמליאל הזקן זקנו. הרי יש את רבן גמליאל דיבנה, ויש את רבן גמליאל הזקן. זהו הנכד שלו. ג"כ בימיו

שערי יצחק – השיעור השבועי

צריך לעשות בת"ב? מהר"י ומהר"ץ אומרים, כי נהגו לשנות את המקום. דיברנו על כל העניין הזה, של ישיבה על ספסל, והבאנו שכתוב במסכת סופרים, כי יש שיורדים מספסליהם למטה, ויש שמשנים את מקומם. מהר"ץ מביא משם מקור, לעניין של שינוי מקום בת"ב.

בספר אבן ספיר, שביקר בתימן לפני מאה וחמשים שנה בערך, כותב בפרק כ"ח כך, ישיבתם בבית הכנסת כבבתייהם הוא על הארץ, ורגליהם כפופות תחת ירכותיהם, חושבני שכבר הבאתי זאת, אולם בהמשך כתוב כך, מעט במספר ספסלים קטנים, במדת חצי אמה ימצאון בבהיכ"נ אצל מושב הגדולים, אשר עליהם יניחו ספר התפילה והלימוד. מספר קטן המונח על ספסל קטן, ילמדו כמה אנשים יחד.

הוא מספר שראה בתימן, כי בבית הכנסת ישנם ספסלים קטנים, כל אחד מ'דת חצי אמה', הכוונה לרוחב הספסל, ועליהם היו שמים את ספר התפילה, דהיינו הסידור, או הלימוד. ועד עשרה בני אדם היושבים מרחוק, סביב הספסל מלפניו ומלאחריו ומהצדדים, ומביטים בו מרחוק עד ארבע אמות. הספר היה מונח על הספסל, קראו לו בשם 'מרפע'. הרי לא היו מספיק ספרים לכולם, לא להתפלל, ולא ללמוד. א"כ לדוגמא, אם בעל הספר היה יושב בראש, היו יושבים אנשים נוספים מסביבו. ואין יד אדם נוגע בהספר, רק בעת יהפוך העלה. וכולם קוראים פה אחד, בקול ובנעימה אחת. ורגילים לקרות מהספר, גם כשהוא מהופך. כי הנער מקטנותו, ילמדנו לקרוא בספר מהופך. כיון שהיו מסתכלים מהצד השני, א"כ הם כבר היו רגילים לקרוא הפוך. מי שמכיר את הדור שעבר, היו הרבה אנשים כך. עד שאין להם הפרש, אם הספר מונח לפניו ישר או הפוך. ישנם כאלה שאדרבה, היה להם יותר נוח לקרוא הפוך, כי הם כבר התרגלו לקרוא כך. וזאת מצד שהספרים יקרים וחיביים להם

לא הוצרכו לספסלים לבית המדרש, כי כל הנכנסים לבית המדרש היו מקודשים לה, ולא היה שום ליאות ללומדיה. ואדרבה, היתה מחזקת כח ללומדיה, על כן היו לומדים תורה בעמידה. אמנם אח"כ, בהתמנות רבי אלעזר בן עזריה, היו מכריזים לכל הרוצה ליכנס, יבוא ויכנס. וסילקו לשומר בית המדרש. וממילא, רבו תלמידים שאינם מהוגנים. ובא הסיפור בש"ס, יראו נא מהו התלמידים שאינם מהוגנים גורם, עד כי הוצרכו לריבוי ספסלים להכניס לבית המדרש, כי הוצרכו ללימוד תורה בישיבה. א"כ הוא מסביר ור"א ליכטשטיין בספרו ארובות השמים, מהו העניין של ה'ספסלים'? לכאורה תגיד כמה תלמידים, ולא כמה ספסלים? אלא התשובה היא, כיון שמאז, הם היו צריכים לשבת על ספסלים. ועד אז, הם עמדו.

במחכת"ה נראה לענ"ד, כי פירושו דחוק. לא נראה לי, כי הפשט הוא כך. כיון שכאשר אומרים 'נתוספו ספסלים, משמע שכבר היו ספסלים, רק השאלה כמה ספסלים נתוספו על הקיימים. ובכלל, גם כל הרעיון שלו, שהדבר נשתנה לאחר זמן רבן גמליאל נכדו של רבן גמליאל הזקן, ושבזמנו הם עמדו, לא משמע כך מלשון הגמ'. כיון שכתוב, משמת רבן גמליאל ירדה חולשה לעולם, מובן כי מכאן והלאה כבר ישבו בזמן הלימוד, רק עד זמן רבן גמליאל הם עמדו. משא"כ לפי דבריו, גם בזמן רבן גמליאל הנכד, הם עמדו, כיון שהוא עשה כפי שסבו עשה. הדבר נראה קצת דחוק.

דברי בעל אבן ספיר בעניין זה ודחיייתם.

דיברנו בשיעורים הקודמים, על עניין ישיבה על הקרקע באבילות תשעה באב, מאימתי מותר לשבת על הכיסאות? הבאנו את דברי מהר"ץ ושת"ז, מהר"י בשירי ומהר"י ונה, זיע"א, לגבי המנהג שהיה בתימן. הרי שם, בכל ימות השנה היו יושבים בבתי כנסת על הקרקע, א"כ מה

מאד, ובין מיוקר מחירים והמצאם, ובין מיוקר ערך עצמם, שמכבדים את התורה. הספרים היו נדירים, קשה היה להשיג ספרים, בפרט שהם היו בכתב יד. וכן, מיוקר ערך עצמם. וכל ספר לוטה בכיס נאה לבדו ובשמירה יפה וכו'.

ובדף למטה הוא כותב הערה, נראה לי, מה שאמרו במס' ברכות, שהוא יומא אתוספו כמה ספסלי בבית המדרש, אין הכוונה לישיבה, כי לא היו יושבים על הכסאות, רק על הארץ, כידוע בכמה מקומות בש"ס. גם אין אנו יודעים, כמה תלמידים ישבו על ספסל אחד. אבל הכוונה על אלו הספסלים הקטנים, שמניחים עליהם הספרים שנתוספו בבית המדרש, בעבור שנתרבו התלמידים וספריהם והיה ידוע להם כמה תלמידים יקראו בספר אחד סביב הספסל. הוא אומר חידוש, כי מה שכתוב בגמ' שהכניסו כמה ספסלים לבית המדרש, אין הכוונה 'ספסלים' לשבת עליהם, אלא הכוונה לספסלים האלה, דהיינו 'מרפע', שעליהם שמו את הספרים. לכן כעת מובן, מדוע לא כתבו כמה תלמידים נוספו, כיון שהדבר היה ידוע. דהיינו, נניח שמסביב לספר אחד ישבו עשרה תלמידים, א"כ כעת תעשה את החשבון כמה ספסלים התרבו, ע"י שתכפיל זאת בעשר. כך הוא אומר. ומה הראיה שלו? כי מה פתאום שהם ישבו על ספסלים? הרי ידוע בכמה מקומות בש"ס, שהם ישבו על הארץ? א"כ בשביל מה יש להם ספסלים? ושנית, למה לא אמרת, כמה תלמידים ישבו?

שאלה מהקהל: הרי הוא קרא להם ספסלים. תשובת מרן שליט"א: נכון. אצלנו לא קראו לזה ספסל, אלא 'מרפע'. לכן הוא בהתחלה הקדים מעצמו ונתן לזה שם 'ספסל', ואח"כ הוא אומר שזאת הכוונה בגמ' 'ספסלים'. מבחינה זאת, הדבר יכול להסתדר.

אבל חושבני, שישנה פה תמיהה עצומה, הדבר אינו נכון בכלל. וכי בזמן רבן גמליאל, היו שמים ספר על 'מרפע', על הספסל? הרי את

הכל הם למדו בעל פה? הרי עד רבינו הקדוש, לא פתחו בכלל ספרים, הכל היה בע"פ? אפילו רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, שסידר את המשנה, הדבר אינו מוסכם כי אכן הוא כתב את המשנה. אמנם הגאונים, והרמב"ם, ורבינו עובדיה מברטנורא, ומהרי"ץ זיע"א, סוברים, כי רבינו הקדוש כתב את כל המשניות שיש לנו, דהיינו סדר זרעים ומועד ונשים וכו', את כל המסכתות הוא כתב. אולם לפי דעת רש"י ורבינו תם, בזמן רבינו הקדוש, עדיין לא נכתבה המשנה. רק מגילת תענית, נכתבה בזמנם. לפי דבריהם, המשנה נכתבה בסוף תקופת האמוראים. אפילו בזמן אב"י, המשניות עדיין לא היו בכתב. כבר ציינתי המקורות לכך במאמר משנת מהרי"ץ פרק ב' בשולי הדף. אבל בגמ', הרי אנו מדברים על זמן רבן גמליאל, ואז בכלל לא היו ספרים.

הערה מהקהל: אולי למדו תורה שבכתב? תשובת מרן שליט"א: בסדר, אבל לבית המדרש מביאים תורה שבכתב? וכי עכשיו קריאת התורה? מביאים חומשים כדי לראות פסוק? או שמביאים תורה שבעל פה?

יתירה מכך, מצאנו בכמה מקומות, שאכן בזמנם הם גם ישבו על ספסלים. למשל, כתוב בגמ' מסכת בבא מציעא [דף פד ע"ב], דכי הוו יתבי רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהושע בן קרחה אספסלי, יתבי קמייהו רבי אלעזר בר' שמעון ורבי אארעא, מקשו ומפרקו. משמע מכאן, שהיו תלמידים שישבו על ספסלים, והיו תלמידים שישבו על הארץ. הרמב"ם כותב בהלכות ת"ת [פרק ד' הל"ב], לא ישב הרב על הכסא, ותלמידיו על הקרקע. אלא או הכל על הארץ, או הכל על הכסאות.

האמת היא, כי בכלל עלינו לדעת, מהו 'ספסל'? לכאורה, יש לנו כנראה טעות בעניין זה. אנחנו חושבים כי 'ספסל' פירושו, דבר שיושבים עליו כמה אנשים. כסא ארוך, כמו שמקובל וידוע כיום. אבל הדבר אינו פשוט. מי

שערי יצחק – השיעור השבועי

מד"א אחד אומר, שמונים ספסלים. ומד"א שני אומר, שלוש מאות.

אולי אפשר ליישב זאת, בכדי שהדבר לא יסתור את הגמ' בבבלי, כי כאן אמרו 'שמונים' שישבו על הספסלים, אולם השאר היו עומדים. א"כ אולי מה שכתוב בגמ' 'ארבע מאות תלמידים', כללו גם את אלו העומדים. דהיינו, הויכוח היה, האם הם עמדו, או שהם ישבו. בכל אופן, כתוב בירושלמי במפורש, 'שמונים ספסלים היו שם שלת"ח, חוץ מן העומדים לאחורי הגדר'. משמע, שהם עצמם היו יושבים על הספסלים, ולא שהספסל שימש להנחת הספרים, כהבנת האבן ספיר.

השלמה בעניין איסור הזכרת שמו המלא של ס"מ, ומה דין הזכרת שם בת זוג ליליית, האם מותר לקרוא לילדה בשם זה, ועוד בעניין הזכרת שמות של מלאכים ושדים.

אמרנו מקודם, כי הברכה מועילה לאדם, ומוסיפה לו שפע. אבל ישנם דברים, אשר מונעים מן האדם את השפע. כפי שדיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק כי תבוא ה'תשע"ג], על הפסוק 'פותח את ירך', שיש בו שמות קדושים וכו'. אולם אם האדם ח"ו אינו מתנהג בקדושה ובצניעות, אזי הס"א לוקח את השפע של ברכה. ועל זה אמרו ברמז, הכל תלוי במז"ל [עייין שע"ה אבן העזר חלק א' סימן ר"ד סעיף ב'], אפילו ספר תורה שבהיכל.

בזמן האחרון, התעוררנו לאיזו שאלה, אבל נקדים תחילה את דברי הגמ' במסכת סנהדרין [דף ס"ג עמוד ב']. כתוב במשנה שם כך, הנודר בשמו והמקיים בשמו הרי זה בלא תעשה. דהיינו, אדם הנודר בשם ע"ז, או מקיים בשם ע"ז, דהיינו נשבע בה, הרי זה בלא תעשה. אומרת הגמרא, הנודר בשמו והמקיים בשמו, מנלן? דתניא [שמות כ"ג, י"ג] 'ושם אלדים אחרים לא תזכירו', שלא יאמר אדם לחבירו, שמור לי בצד עבודה זרה פלונית. [שמות כ"ג,

שיראה במוסף הערוך, הוא מביא בפירוש 'ספסל', כסא נמוך. לא ספסל שלנו, אלא כסא נמוך. אמנם לא נמוך כמו אבל, שיושב בתוך ג' טפחים לקרקע, אלא כסא הנמוך מהרגיל. וישנם אומרים ההיפך, כסא גבוה. דהיינו, הרי המלה ספסל, אינה מלשון הקודש, אלא מלשון יוני, בלשון רומי. אבל בזמנם בדרך כלל, השתמשו בכך למובן זה, או של מקום גבוה, או של מקום נמוך. מי שירצה, יעיין במה שכתבתי בס"ד על עניין זה, בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ וחלק ה' הלכות ברכת המוציא הערה מ"ז, הבאתי שם כמה וכמה ראיות לכך. מאידך, א"א להכחיש כי ישנם כמה מקומות, שבהם משמע כי זהו ספסל ארוך, כמו שנהוג היום.

כנראה שהיו כמה וכמה סוגים. למשל, אולי הראיה הכי טובה היא מהגמ' מסכת בבא קמא [דף י ע"ב], שם כתוב כך, חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו, ובא אחד וישב עליו ושברו, האחרון חייב. מה נאמר על כך? הנה כתוב, ישבו חמשה על ספסל אחד, משמע שזהו ספסל ארוך. וכעת השאלה היא, האם יש לחייב את האדם הששי, שבא וישב על הספסל ואז הוא נשבר? והגמ' דנה, האם בלעדיו הוא גם היה נשבר, או שבגללו הוא נשבר יותר מהר, או שמדובר שהוא לא נתן להם לקום, וכו'.

אולם המעניין הוא, שהרמב"ם מעתיק את ההלכה הזאת, בהלכות חובל ומזיק [פרק ו' הלכה ט"ז], ומה שכתוב בגמ' 'חמשה שישבו על הספסל', הרמב"ם מעתיק 'חמשה שישבו על הכסא'. וגם מרן השו"ע העתיק כך, כמו הרמב"ם.

שאלה נוספת, מובא בירושלמי במסכת ברכות [פ"ד], וכן במסכת תענית, גירסא אחרת, כמה ספסלים היו שם? רבי יעקב בר סיסי אמר, שמונים ספסלים היו שם של-תלמידי חכמים, חוץ מן העומדים לאחורי הגדר. ויוסי ברבי אבהו אמר, שלוש מאות היו שם, חוץ מהעומדים אחרי הגדר. ישנו פה מספר אחר.

היא על שם הע"ז הזאת, נבו. ה'קל', זאת תוספת. אבל 'נבו', זוהי עיקר המלה.

הרמב"ם מביא את ההלכה הזאת בהלכות ע"ז ופ"ה הלכה י"ז, ותכף אגיד לכם בל"נ למאי נפקא מינה. הרמב"ם כותב כך, הנודר בשם עבודה זרה והנשבע בה, לוקה. שנאמר, ושם אלד"ים אחרים לא תזכירו. אחד הנשבע בה לעצמו, ואחד הנשבע בה לעבודה זרה. ואסור להשביע הגוי ביראתו. אפילו להזכיר שם עבודה זרה שלא דרך שבועה, אסור. שנאמר 'לא תזכירו'. הרמב"ם מוסיף, כי לא רק לנדור או לישיב בע"ז אסור, אלא אפילו להזכיר סתם, בלי קשר לשבועה. לא ברור ברמב"ם, האם זהו גם איסור דאורייתא, או שזה רק אסמכתא. הוא אומר, 'שנאמר לא תזכירו', משמע שגם זה נכלל באיסור, אבל הוא לא אמר על זה 'לוקה', כפי שאמר ברישא, א"כ יכול להיות שזאת דרגא פחותה יותר.

אח"כ כתב הרמב"ם אומר ובהלכה י"א, לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית וכיוצא בה כאן כבר יותר משמע, שזהו איסור שלא לוקים עליו, אבל בהמשך ההלכה הדבר יותר מפורש, וכל עבודה זרה הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכיר שמה כגון פעור ובל ונבו וגד וכיוצא בהן. כתוב בתורה, 'בעל פעור'. כתוב ב'ל', זהו הע"ז של בבל, 'כרע בל' קורס 'נבו'. כתוב 'גד', הע"זים לגד שלחן [ישעיהו ס"ה, י"א]. כתוב 'בעל צפון', וכיוצא ב. ואסור לגרום לאחרים שידרו ושיקיימו בשם עבודה זרה ואינו לוקה אלא הנודר בשמה והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. א"כ מי לוקה? מי שנודר ונשבע בשמם. 'המקיים בשמם'. מקיים היינו נשבע. תרגום 'שבועה', 'קיימא'. א"כ 'מקיים בשמו' פירושו, שנשבע בשמו.

לגבי השאלה שאנו רוצים לדון עליה בעה"ת, הרי כבר דיברנו בס"ד בזמנו [מוצש"ק כי תבא

י"ג] 'לא ישמע על פיך', שלא ידור בשמו, ולא יקיים בשמו. ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו. ישנו כאן לאו מן התורה, שאדם לא יאמר לחבירו, תשמור לי בצד את ע"ז פלונית. נראה לי כי הפירוש הוא, שהדבר בא לריעותא. דהיינו, אסור להזכיר שם ע"ז, אפילו כשיש לו צורך בכך. 'תשמור לי', 'תמתין לי', כלומר האדם רוצה לסמן לחבירו היכן לעמוד, איפה שיחכה לו, אזי הוא מחפש איזה מקום ידוע ומוכר, והוא אומר לו תחכה לי שם. כגון, תחכה לי על יד ישיבה פלונית, תחכה לי על יד בית מדרש פעולת צדיק. אבל כנראה, הוא לא מצא מקום אחר, א"כ אם הוא אומר לו, תחכה לי ליד מקום ע"ז, גם זה אסור. כלומר, לא רק כשהוא מזכיר זאת בחנם, אלא אפי' כאשר יש לו צורך, כיון שהוא צריך לציין ולהגדיר לו את המקום, היכן שיחכה לו, גם זה נקרא 'שם אלד"ים אחרים לא תזכירו'. וק"ו כאשר אין צורך בכך, שהדבר יהיה אסור. דהיינו, לא שהתורה אוסרת רק באופן הזה, אלא אפילו באופן הזה.

אח"כ הגמ' אומרת כך, אסור לאדם שיעשה שותפות עם הגוי, שמא יתחייב לו שבועה, ונשבע בעבודה זרה שלו, והתורה אמרה 'לא ישמע על פיך'. א"כ יוצא, שאתה גורם לו להזכיר את שם ע"ז. כי אתא עולא, בת בקלנבו. עולא בא ממקום אחר, למקומו של רבא, והוא לן בעיר שנקראת קלנבו. כך רש"י אומר, לן באותה עיר והיא נקראת על שם עבודה זרה שבה. ממשיכה הגמ' ואומרת, אמר ליה רבא, והיכא בת מר? איפה הרב ישן בלילה? היכן לנת? אמר ליה, בקלנבו. נבהל רבא, אמר ליה, והכתיב 'שם אלד"ים אחרים לא תזכירו'? איך אתה מזכיר את שם העיר הזאת? אמר ליה, הכי אמר ר' יוחנן, כל עבודה זרה הכתובה בתורה, מותר להזכיר שמה. תמה רבא, והא, היכא כתיבא? היכן היא כתובה? ענה לו עולא, דכתיב [ישעיהו מ"ו, א'] פָּרַע בַּל קָרַס נְבוּ. א"כ זוהי קלנבו, העיר קלנבו

שערי יצחק – השיעור השבועי

בזמנו שאלנו, כיצד אפשר לומר, שזהו עיקר האיסור? הרי בגמרא (ובגאונים ובראשונים) מפורש, כי האיסור הוא לא להזכיר שם של ע"ז? דיברנו על הרמב"ם, אמרנו כי אולי לפי הרמב"ם, רק מי שנודר ונשבע בשם ע"ז, הוא לוקה. אולי על הרמב"ם, האריז"ל יכול לחלוק ולומר, כי גם זה נכלל באיסור, ולוקים גם על זה. אבל על הגמ', הרי אין חולק, ובגמ' מפורש שזהו על ע"ז. ואמרנו שני תירושים, רק נזכיר זאת בעת בקצרה, אחד מן השתים, או שהלשון מדויק יותר בספר שער הכוונות, שם לא כתוב שזהו עיקר האיסור, אלא שזהו סוד הפסוק. תירוץ נוסף שאמרנו, כי אולי גם זה נקרא ע"ז, כיון שבפעם כל השורש של הע"ז בעולם, הוא מהס"מ ובת זוגו. אם כן, הם העבודה זרה. האר"י רק חידש, דבר שלא ידעו, שזהו גם קשור לע"ז, ושזהו השורש של הע"ז. ממילא, הדבר נכלל במה שכתוב בגמ'. רק מי שאינו יודע, שזהו ע"ז, חושב שהדבר מותר. אבל לאחר שאתה יודע, כי בעצם כל הע"ז שישנה בעולם, הכל משתלשל ומגיע מהכח שלו, ממילא הוא נכלל באיסור, וזהו עיקר האיסור. אדרבה, משם המקור לאיסור הזה.

דרך אגב, ידידנו הרה"ג אלעד יוחנן שליט"א מהעיר צפת ת"ו, שאל אותי דבר מעניין. הוא אמר לי, כי מקשים קושיא. הרי מארי חיים סינאני זצ"ל, היה מקובל אלד"י, ובודאי שהתנהג בכל הנהגות האר"י ז"ל. אבל, יש לו איזה פיוט, אשר שם הוא מזכיר את שמו של ס"מ אל. זהו פיוט של התעוררות, שחיבר לעצמו, מובא בתחילת ספרו מקום מקדש ודף ט"ו, והוא כותב שם כך, נפשי נפשי התלהבי בעבודת אל, ואל תשמעי לעצת סמא"ל. א"כ רואים, כי לדעתו אפשר לומר ס"מ אל. כאן, אתה אומר פיוט, ואתה חייב להגיד זאת, את התיבה במלואה, כי אחרת, אין חרוז. אבל איך הוא עשה זאת? בגלל שלפי חרוזו הרי חייבים לקרוא זאת? היתכן?!

ומוצש"ק נצבים וילך ה'תשע"ג על מש"כ רבינו האר"י ז"ל בספר שער המצוות, ובספר שער הכוונות, שאסור להזכיר את שמו של ס"מ. הוא כותב על כך, דברים חמורים מאד. בספר שער המצוות [פרשת משפטים] כתוב כך, איסור הזכרת שם אלדים אחרים, כדכתיב וְשֵׁם אֱלֹדִים אַחֲרַיִם לֹא תִזְכְּרוּ וְשֵׁמוֹת כַּגְּ, י"ג. דע, כי עיקר איסור זה הוא, שלא יזכיר שמו של סמא"ל הנקרא אלהים אחרים כנודע. ובפרט בלילה, לפי שאז ממשלת החיצונים. וכל המזכיר שמו מגביר כוחו. היפך מפסוק, בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי [שמות כ', כ"א]. אדרבה, השם שלו גורם לנזקים. ולא עוד, אלא אפילו להזכיר שם השדים, ומביא כאן שמותיהם בלע"ז, כנראה כך בספרדית הם היו קוראים לזה, אין להזכירם, כי מגביר כחם. וכשהיה מורי זלה"ה, דהיינו האר"י ז"ל, מזכירו, היה אומר סמ"ך מיי"ם ולא עוד. דהיינו, הוא לא אמר את שתי האותיות האחרונות, אלא רק את שתי האותיות הראשונות. ופעם אחת הייתי מדבר עם אדם אחד, והזכרתי לסמא"ל, כך מספר מהרח"ו, רבינו חיים ויטאל זצ"ל, והיה בלילה. ובבוקר כשהלכתי לבית מורי זלה"ה, והסתכל במצחי, ואמר לי, הנה בלילה הזה עברת על שם אלדים אחרים לא תזכירו. האר"י ידע זאת לבד, על פי המצח שלו, שהרי עוונות האדם נרשמים במצחו, ולרבינו האר"י היתה ראייה זכה, והוא הסתכל וראה שבמצחו כתובה העבירה הזאת. והזהירני מאד, שבשום אופן לא ביום ולא בלילה לא אזכיר שמו ולא כיוצא בו. ובפרט בלילה, שאז יכול להתגבר על המזכירו, להחטיאו ולהענישו, וגם על בני אדם אחרים בסיבת האיש המזכירו. לא ביום ולא בלילה. אולם בפרט בלילה, הדבר חמור ביותר. כיון שאז לא רק שעוברים על האיסור, אלא כיון שבלילה, זהו זמן השליטה של חיצונים, א"כ הכח שלו יכול להתגבר בכך שהוא הזכיר אותו, ולהחטיא אותו ולהענישו. ואפילו גם על האנשים האחרים, רק בגללו.

עניתי לו, כי חושבני שאפשר לסדר זאת. דהיינו, אל תקרא את השם שלו, אלא תאמר 'אל תשמעי לעצת סמ"ך מי"ם אַל'. אפשר לסדר זאת ולומר כך, בכדי להסביר כיצד הוא קרא. אמנם בספר כתוב את האותיות, אבל יש שם ר"ת, א"כ זה מסתדר עם החרוז. והמשקל גסכן מתאים. אמנם בשער המצוות, מהרח"ו מדגיש ואומר, כי האר"י אמר את שתי האותיות הראשונות, ולא יותר. אבל הדבר נראה, בתורת חומרא. כיון שהעיקר הוא, שאתה לא אומר ממש את השם, אלא רק את האותיות.

הערה מהקהל: שמעתי שמזכירים את שמו ממש?

תשובת מרן שליט"א: אנחנו נזהרים בכך, וכך קיבלנו מאבותינו שלא להזכיר את שמו. אם ישנם כאלה האומרים זאת, יכול להיות, אבל הם אינם יודעים מהמקובלים. לפי הפשט אין איסור. אני אפילו שמעתי זקן אחד, שהיה הוגה את שם ה' באותיות, דהיינו יו"ד ה"א וכו'. ואנו הרי נוהגים כהסוברים שגם זה נכלל באיסור להגות את שם ה' באותיות, ועייין בקונטרס זה שמי לעולם (המצורף בסוף ספר נזר הקודש) ובש"ע המקוצר סימן ו. התפלאתי על אותו זקן, ודוקא הוא היה בקי בתורה"ק ובספרי המקובלים ונוהג על פיהם. הדבר צ"ע. ואפילו שם מי"ם טי"ת, נכון שאנחנו נוהגים לא אומרים את השם הזה במלואו מטטרו"ן, אבל אם ישנם כאלה המזכירים אותו, הרי לפי הפשט אין בעיה. מי שידע, יודע. ושומר פיו ולשונו, שומר מצרות נפשו.

שאלה מהקהל: אבל בשיר כתוב מטטרו"ן? תשובת מרן שליט"א: נכון. המחבר מהר"ש שבזו, מסתמא כך קרא, כנראה מהמשקל. למי שלא יודע, נסביר שהכוונה למה שנכתב בשיר אבי יהודה יקול, וגלות אחרון, יבוא מטטרו"ן, ומשה ואהרן. כנראה בזמנו עוד לא נתפרסמו דברי רבינו האר"י להימנע מכך, כמש"ש בקונטרס זה שמי לעולם דף קי"ב. נו, ומה תעשה, תקרא זאת, כי אחרת לא יהיה חרוז?

א"כ אין מה לעשות. אבל מי שנזהר, נזהר. זה לא יעזור. לא חייבים להגיד את הבית הזה. או שיגיד מי"ם טי"ת רון, הפתרון שאמרנו לעיל יתכן להיות גם לעניין זה. עכשיו עלה זה בדעתי.

שאלה מהקהל: אם השם בלע"ז, זה מותר? תשובת מרן שליט"א: הוא הדין, כמפורש בדברי האר"י לעיל שזה ג"כ אסור.

מישהו אמר לי, תשים לב, כמעט בשמות כל המכשירים הטמאים שבזמנינו, יש את האותיות ס"מ. הראשון אס אס אס, שמו מופיע. ואנחנו הוספנו, כי גם בפאה הנכרית 'קאסטס', אל תקרי קאסטס, אלא ק' שטנים. זהו לא שטן אחד, אלא יש לה מעל הראש מאה שטנים, רח"ל. ועוד כל מיני מכשירים. שמו וזולתו תמיד מובלע שם. מאותתים להם מן השמים, בלי שידע זאת זאת מי שקבע את השם.

שאלה מהקהל: מותר לאמר סמואל בלע"ז? השם של סמואל הנביא, הקבר שלו, נקרא אצלם נבי סמואל, וזה הרי דומה לשמו של ס"מ.

תשובת מרן שליט"א: אין בעיה, כי בכל זאת ישנו שינוי. הרי הם אומרים סמואל, ובזה אין קפידא, כי זהו שינוי ניכר. סמא"ל שאסור להזכיר, אם היה מותר היה מנוקד ונקרא בשוא וקמץ וצירי, על משקל המלאך רפאל וכדומה.

אבל השאלה שלנו היא, האם מותר להזכיר את שמה של בת זוגו של ס"מ, אינני רוצה להזכיר את שמה, 'לי ואח"כ לי ואח"כ תי"ו, [דהיינו לילי"ת], האם מותר להזכיר זאת. כי מצד אחד אני רואה, שישנם הרבה המקפידים שלא להזכיר את שמה. מאידך, אני זוכר למשל שאבא מארי זצ"ל, היה מזכיר זאת. אמנם את ס"מ הוא לא היה מזכיר, רק סמ"ך מי"ם, אבל את שמה הוא הזכיר. כמובן לעתים רחוקות. והוא היה יודע ומבין הרבה גם בנסתרות.

דף ת"ב, השם הזה מיוחד אך ורק לאותה שדה, והיא מוחזקת בשם הזה, ולא קוראים בשם שלה. מי שנקראת בשם הזה, ניזוקה מאד. מפני שהשם הזה נותן לה ולסט"א לשלוט בה, ולכן לא עוזבים את מי שנקראת על שמה. ובספר כתר שם טוב מובא, כי שבע נשים שהיה להם את השם הזה, וניזוקו מאד, וסבלו מחלאים ומכאובים. הוא כותב שהוא מכיר שבע נשים כאלה בזמננו, וכשעשו להם שינוי השם, הן מיד נתרפאו. החליפו להם את השם, וכל המחלות נעלמו. והרופאים התפלאו, איזה נס גדול.

בכל אופן השאלה היא, כי ישנם כאלה אף שהם מקובלים, שידוע לי שהם אומרים את שמה. כמובן בעת הצורך. אמנם מאידך, אני שומע רבים כיום שנמנעים. מדלגים, או אומרים פלונית, אפילו בעת הלימוד. והרי לכאורה, אם אסור להזכיר את שמו של ס"מ, ק"ו שיהיה אסור להזכיר את בת זוגו, הדבר יותר גרוע, היא יותר מסוכנת, א"כ צריך להימנע מלהזכיר את שמה. ואפילו אם נאמר שזה לא ק"ו, אבל הרי האר"י אומר במפורש, שלא להזכיר אפי" שם של שדים. א"כ גם אם הדבר לא נכתב בפירוש, אבל זהו מכלל הדבר, וזה לא גרע מכל השמות האחרים הללו.

ועוד קשה לנו, מאידך גיסא על האוסרים ונמנעים מלהזכיר את שמה, הרי הדבר לא גרע מעבודה זרה? שהרי כל האיסור, כפי שאומר האר"י ז"ל, הוא מהפסוק זשם אלדיים אחרים לא תזכירו. אם כן, שם שכתוב בתורה, או בכתבי הקודש, מותר לאמרו. כמו שהבאנו לעיל מהגמ' בסנהדרין, וכ"פ הרמב"ם ושאר רבוותא. והרי שמה, כתוב במפורש בספר ישעיה [ל"ה, י"ד]. מה נענה על כך? הרי זהו פסוק מלא בספר ישעיה, ופגשו צי"ם את איים, וְשָׁעִיר עַל רֵעֵהוּ יִקְרָא, אֵךְ שֵׁם הַרְגִיעָה "לילית", ומְצָאָהּ לָהּ מְנוּחַת. הנביא רוצה להגיד, שבמקומות השוממים, שם ישנם את כל המינים הללו, ואת כל בעלי החיים האלה, מדור

דבר נוסף, מי שידוע, אצלנו התימנים, איך אומרים את שמה? יש לה שם בתימנית, אולי זה בערבית, בשפה הערבית הכללית, קוראים לה 'צִיאָט'. חוץ ממה שהיא נקראת אֵם אֶלְצִיָאן. יום פקודת השנה, מובא בפוסקים בשם יָאָר צִיָט. כשהתימנים רואים בספרים את המלה הזאת, הם אומרים 'יָאָר צִיאָט'. מאיפה זה בא להם? כי הם מכירים כך מהשם שלה. הרי הם בזמנו רובם לא ידעו שזאת מלה בלשון אידיש, והם לא ידעו מה פירושה. גם הבן איש חי כותב כך בפרשת ויחי, הוא אומר כי היו חושבים שזה ר"ת. בתימן נתנו לזה פירוש בר"ת, יום א'סיפת ר'גלי צדיקים י'בית ט'זות. דהיינו, ילין בתענית ועיין שעה יו"ד חלק ב' סימן קצ"ז סעיף א' ובעיני יצחק אות ב'. כיון שהם לא ידעו מה זה. אבל לכאורה, למה הם קראו את המלה 'יארציאט' כך? כיון שכאשר רוצים להגיד את השם שלה, אומרים כמו המלה השנייה. זהו השם שלה. כשרוצים להגיד על מישהו שהוא מכוער, מלוכלך ומגודל צפרנים, פרועדראש וכדומה, אומרים שהוא 'סאע ציאט' כמו היא, והזכירו את השם שלה, ציאט, בפה מלא.

הרי הגמ' במסכת שבת [דף קנ"א ע"ב] אומרת, כי מי שישן יחידי בלילה, אוחותו וכו', כתוב שם את השם שלה. למ"ד יו"ד למ"ד יו"ד תי"ו. או במסכת עירובין [דף ק' ע"ב] כתוב, כי אחת מהקללות של חוה, שהיא מגדלת שיער כמו וכו', מוזכר את שמה. הגמ' אומרת, כי מי שאינו מונה את זה בכלל הקללות, הוא סובר שהשיער הוא לשבח לאשה. אבל מי שמונה זאת, סובר כי זהו לגנאי, ולכן הוא מחשיב זאת כמוה. ומצינו זאת בעוד כמה מקומות.

דרך אגב לצערינו, נודע לי כי ישנן נשים היום בזמננו, הנקראות בשם הזה. זה רק אצל החילוניים. אכן יש את השם הזה בלי תי"ו, דהיינו לילי, אבל יש עם תי"ו. השם הזה מצוי אצלם לצערינו. אקרא לכם מתוך הספר ויקרא שמו בישראל [לידידנו הרה"ג אברהם לוי שליט"א,

לתנים, ולבנות יענה, ולשדים וכו'. רק שם היא תמצא מקום מרגוע, כיון שאין שם בני אדם. א"כ כתוב במפורש, 'שם הגיע לילית ומצאה לה מנוח'. א"כ מה יענו על זה, הרי כתוב במפורש כי אם השם כתוב בפסוק, נמצא שהדבר מותר?

חושבני, כי ישנן שתי אפשרויות, בכדי לתרץ זאת.

ראשית, התרגום מפרש את הפסוק, וְשָׁעִיר עַל רַעְהוּ יִקְרָא, ושדין חד עם חבריה יחיכו. אַף שֶׁם הַרְגִיעָה לַיְלִית, ברם תמן ישדין לילין. הוא מסביר, כי 'שעירים', היינו שדים. ומה הפירוש, 'אך שם הרגיעה לילית', הוא מתרגם זאת בלשון רבים, ברם תמן ישדין לילין. חיפשתי בנוסחאות כת"י של אבותינו בתיגאן כת"י, והגירסא אינה כך, אלא 'ישדין לילין'. הלמ"ד בשוא נח, והיו"ד בקמץ. כנדפס בשמם במקראות גדולות הכתר, דף רל"ב. בכל אופן, יונתן בן עוזיאל מתרגם זאת בלשון רבים. כתוב בפסוק 'לילית' בלשון יחיד, והוא אומר 'לילין' בלשון רבים. למה הוא שינה זאת ללשון רבים? נראה כי זהו כמו הפסוק וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחִמּוֹר וּבְרֵאשִׁית ל"ב, ו', והרי ליעקב אבינו לא היה רק שור אחד וחמור אחד, אלא שדרך הכתוב לכנות את הרבים בלשון יחיד, כידוע מרש"י. כיוצא בזה בפסוק, פְּלִי-הַמְצִיחַ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצִיחַ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת וְדַבְרִים ח', א"י, הכוונה היא לכל המצוות. זהו הפשט. א"כ, כאילו כתוב כאן, 'זה הגיעו לילית'.

יוצא לפי זה, כי בעצם זהו אינו שמה הפרטי, אלא זהו שם כללי, כמו שיש 'שדין', ו'רוחין', ו'מזיקים', שאת זאת מותר להגיד. גם לפי תרגום יונתן בן עוזיאל, זה כך. התרגום שלו ניתן ברוח הקודש. משמע לפי דבריו, שזהו אינו שם פרטי, אלא שם כללי. א"כ לפי זה, לכאורה אין חשש.

יש להעיר, כי מה שיש שם דגש בלמ"ד הראשונה בספרים המדוייקים, אינו אלא מצד

הדקדוק, אתי מרחיק, וכמ"ש בהדיא מהרי"ץ בחה"ד שם. ולולא זה, אין מקום לדגש, ולכן בעלמא מבטאים שמה בלא דגש כלל, וזה פשוט.

מאידך, המפרשים שם מסבירים אחרת. רש"י שם אומר, לילית, שם שידה. גם במצודת ציון כתוב, לילית, היא אַם השדים. אבל האבן עזרא אומר, העוף שיעוף בלילה. גם הרד"ק אומר כך, וכן לילית, חיה שצועקת בלילה, או עוף שעף בלילה. והוא מביא את הגמ' במסכת נדה [דף כד ע"ב], המפלת דמות לילית, טמאה לידה. ולד הוא, אלא שיש לה כנפיים. אנחנו יכולים לומר שזהו מלאך עם כנפיים, אבל לדבריו זהו חיה או עוף עם כנפיים. ורבינו ישעיה מטראני פירש, לילית, היא ידועה בלשון חכמים, שדה, והיא ממונה על הרבה שדים ע"כ.

ואפילו המלבי"ם, שהוא מקובל אלדי, לא נכנס לכך כאן. מי שיודע, המלבי"ם היה חכם גדול לא רק במקרא ובש"ס ופוסקים, אלא בכלל החכמות. מי שיבחין, יראה זאת בין השטין. גם ראיתי כתוב במפורש, שהוא למד אצל אחד הצדיקים, והוא ידע קבלה, היתה לו גם יד בעניין זה. ובכל אופן, הוא לא פירש כך כאן, אלא עוף הבוכה ומקונן כל הלילה וכו' יעו"ש.

וזאת למרות, שבזוה"ק מובא בפרשת ויקרא [דף י"ט ע"א], דברים נוראים על כך. אקרא לכם ממש קטעים קצרים, 'ויביאה אל האדם', מדובר על אדם הראשון, בתיקוניהא ככלה לחופה. כיון דחמת לילית דא, כאן בספר עם פירוש מתוק מדבש, הוא לא מנקד את המלה הזאת, כיון שהוא לא רוצה שיקראו אותה. כמו בכל כיוצא בזה שם. ערקת, והיא בכרכי ימא. ועד כען איהי זמינא, לאבאשא בני עלמא. וכד זמין קודשא בריך הוא לחרבא רומי רשיעתא, ולמהוי חרבן לעלמין, יסלק להאיי לילית, וישרי לה להאיי חורבא, בגין דהיא חורבנא

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולם מלאך אחר, שאין את שמו אצל בני אדם, אם תזכיר את שמו, הוא חושב שאתה קורא לו. ואם אח"כ הוא רואה שזה היה סתם לחנם, או שאינך ראוי לכך בכלל, הוא ח"ו מזיק לו. לכן, אין להזכיר שמות של מלאכים, אם שמות אלו אינם גם אצל בני אדם.

אבל בספר שאלות לרב אחאי גאון ושאלתא נ"ב כתוב, כי ההיתר הוא מצד מה שהשם הזה כתוב בתורה, ולכן מותר להזכיר את שמה. כמו ע"ז הכתובה בתורה, שמותר להזכירה. הואיל ואישרין למקריאה באורייתא, אשתרין. דהיינו, כיון שמזכירים אותה בפסוק, א"כ כיון דאשתרי, אשתרי. כיון שא"א לחלק בכך, שבפסוק יהיה מותר להזכיר, ושלא בפסוק יהיה אסור להזכיר.

בספר יראים [סי' רמ"ה] כתוב כך, וזה לשונו, אמרינן בסנהדרין פרק ד' מיתות (דף סג ע"ב), כל עבודה זרה הכתובה בתורה, מותר להזכיר שמה. וטעמא, כיון שהזכיר, נתבטלה. ומאותו טעם שהתורה מזכרת אותה, אנו רשאין להזכירה. אם הפסוק מזכיר אותה, סימן שהיא התבטלה. ובתועפות ראם כתב, מה הפירוש 'מאותו טעם', נראה שהוא טעם אחר, כלומר, אפילו אם לא נתבטלה, ואין אנו יודעים טעם להיתרא, מאותו הטעם שהתורה וכו', אנו רשאין להזכירה. דהיינו, הוא אומר כאן שני טעמים בכדי להתיר. הטעם הראשון הוא, כי אם התורה הזכירה זאת, אזי הדבר כבר התבטל. על כך שואל בעל חוות יאיר [סימן א' דף ג' ע"ג השגה י"ב], הרי זה לא התבטל? הלא הנביא אומר, 'כרע בל קרס נבו', הוא הרי מלגלג על הע"ז הזאת. כתוב שהם נשאו את הע"ז הזאת, לקחו אותה לפרס, כי הפרסים נלחמו עם הבבלים ונצחוס. אם כן, הע"ז הזאת היתה קיימת. איך הנביא אז הזכיר זאת? לענ"ד בס"ד לכאורה השאלה הזאת, מתורצת בהמשך דברי ספר היראים, הוא אומר, 'גם מאותו טעם שהתורה מזכירה אותה, אנחנו רשאים להזכיר אותה'. אם הנביא הזכיר זאת,

דעלמא. הדא הוא דכתיב (ישעיה ל"ד, י"ד) 'אך שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח'. גם את הפסוק הביאו פה, במתוק מדבש, והוא לא ניקד את המלה הזאת. לענ"ד זה מוגזם בודאי. וכי סלקא דעתך, כי את הפסוק לא נקרא? בודאי שאפשר לקרוא את הפסוק, אבל הם כבר לא עשו גבולות. צע"ג. ובספרי קדמאי אמרי, דאיהי ערקת מן אדם מקדמת דנא, וכו'. לכן כתוב בהמשך, אָסוּתָא להאיי, בההיא שעתא דאזדווג בר נש באתתיה, יכוין לביה לקדושה דמאריה, ולימא הכי, עטיפא בקטפא אזדמנת, שארי שארי, לא תעול ולא תנפוק, לא דידך ולא בעדבך, טוב טוב, ימא אתרגישא, גלגלוי לידך קראן, בחולקא קדישא אחידנא, בקדושה דמלכא אתעטפנא. זה לחש הכתוב בספרים, לאמרו לפני קיום המצוה. אבל ישנם כאלה האומרים, שעדיף לא להתגרות בחיצונים וכו'. מי שיראה, הבאתי זאת בשע"ה וי"ד חלק א' הלכות מעונן ומנחש ומכשף סי' קמ"ח ס"ס י"א, ובעיני יצחק הערה נ"ו, האם מותר לומר את הלחש הזה בזמן הזה, או שלא? החיד"א אומר, כי קיבלנו שלא לאמרו, והבאתי שם כי הדבר אינו כ"כ מוסכם, ישנן ראיות לכך, וזה אינו פשוט. ואם לא לאמרו בפה ממש, אפשר לפחות לומר זאת במחשבה. הלחש הזה נקרא 'עטיפא בקיטפא'. בכל אופן רואים, שהיא מאד מסוכנת.

לכן נלענ"ד, כי ישנו צד נוסף להתיר לומר את שמה, כיון שלפי כמה מפרשים, הפסוק בכלל אינו מדבר עליה, אלא על עוף או חיה הנקראת בשם הזה. א"כ גם אם נאמר שזהו שמה, אולם שם זה כבר אינו מיוחד אליה, כיון שהשם הזה הוא גם לה, וגם לעופות או לחיות, א"כ אולי גם זה צד להתיר. כפי שכתוב לגבי הזכרת שמות של מלאכים, שהרי אסור להזכיר את שמותיהם, אולם מלאכים שבני אדם נקראים בשמותיהם, כגון מיכאל רפאל וגבריאל ואוריאל, למרות שזהו שם של מלאך, אבל ישנם גם בני אדם הנקראים בשם זה, ממילא אין חשש אם אתה מזכיר את שם אותו המלאך.

מותר להזכירה. דהיינו אף כי אינני יודע למה, אבל כנראה שישנה סיבה להתיר. [ועיי' תועפות ראם על ספר יראים שם, בשם השם חדש שהביא קושיית החוות יאיר, ולפמש"כ השם חדש מתורץ. יב"ן].

מה יכולה להיות הסיבה להתיר זאת? אפשר להבין לפי מה שכתב החיד"א בספר מראית העין [על מסכת סנהדרין שם], אפשר שהטעם, הוא לא מזכיר את ספר יראים, אלא הוא אומר זאת בלי קשר לדבריו, דהכתוב גילה, די ש לברר ממנה ניצוצי הקדושה. ובהזכרת שמה, אהניא לברר. כדמוכח מדברי הינוקא, גבי עמון מואב. שמעתם איזה חידוש? הוא אומר כך, הרי לפעמים מוזכרים שמות בתורה, הוא מזכיר פה את עמון ומואב, אבל אני מדבר גם על דברים הדומים לכך, כגון כשאבותינו היו במדבר, למה היו צריכים ליסוע מ'סוכות' 'פונון', 'גודגדה', 'חור הגדגד', 'יטבתה', וכו'. לכאורה, מה זה משנה? אלא, שבכל המקומות הללו, יש בהם ניצוצי קדושה. א"כ גם אנחנו היום, כשאנו מזכירים את שמות אלו, ישנה תועלת לספר את מה שהיה בעבר, בגלל ניצוצי הקדושה שיש בהם. ע"י שאנחנו קוראים אותם, אנחנו מעלים אותם. [עייין מ"ש בס"ד בנפל"מ פ' מסעין]. ממילא, אם כתוב את שם הע"ז הזאת, הדבר מועיל לברר ממנה את ניצוצי הקדושה. א"כ גילה לנו הכתוב, כגון היכן שכתוב 'בעל צפון', יש בזה ניצוצי קדושה. [ע"ע יערות דבש ח"ב דרוש ב' דף ט"ו ע"ג, לגבי תרגום עטרות ודיבון וגו' מכלילתא ומלבישתא, שהן שמות ע"ז, ובדרכי יוסף סימן רפ"ה. יב"ן].

יוצא שיש לנו שלשה טעמים בעניין זה, להיתר להזכיר ע"ז שנזכרת בכתבי הקודש. הטעם הראשון, 'כיון דאשתרי אשתרי'. הטעם השני, כיון שהדבר מוזכר, א"כ הוא התבטל. והטעם השלישי, לברר ניצוצי הקדושה. נפקא מינה בין הטעמים, לנידון דידן. לפי הטעם הראשון, כיון שבפסוק בישעיה מזכירים את שמה של ליליית, א"כ הואיל ואשתרי אשתרי,

ממילא צודקים אלה המתירים. אם לפי הטעם שהדבר התבטל, לצערינו היא עדיין לא התבטלה, רק לעת"ל היא תתבטל, א"כ צריך להיות שהדבר אסור. ולפי הטעם של ניצוצי הקדושה, כאן אינני יודע אם הדבר יהיה מותר. אולי משום שהיא כ"כ טמאה, אזי אפילו אם ישנן ניצוצי קדושה, אבל לא בכל דבר אפשר לברר את ניצוצי הקדושה. לפעמים כאשר האדם הולך לברר זאת, אזי הוא בעצמו נופל שם, והדבר אינו כדאי. לכן, אל תתעסק איתה, אלא תברח ממנה.

ראיתי בספר כלי פז, על הפסוק הזה בישעיה, שכתב כך, ולענ"ד נראה, במה שכתוב 'אך שם הרגיעה לילית', הכוונה כי להיות לילית אמהוץ דשדין, ושורש לטומאה, הנה לא תרגיע ולא תמצא מנוח במקום קדושה. אך שם במקום טומאה, הרגיעה לילית, ומצאה לה דרך מציאה, מנוח. ממה שטימאו הראשונים, המקום ההוא. כי המבדיל כמה הבדלות הקדושה, תנוח במקום הקדוש, כמ"ש זאת מנוחתי עדי עד'. כן המבדיל הטומאה, היכן שיש טומאה, הרגיעה ומצאה לה מנוח במקום ההוא הטמא החרב. וזה שנאמר 'אך שם'. אכ"ים, לשון מיעוט. יאמר, 'אך שם הרגיעה לילית', בהיותה בישובה. וזה שנאמר 'הרגיעה' בלשון עבר, כי היו רודפי זימה, ועי"כ הרגיעה שם לילית יותר מכל שאר המקומות, בהיותה בישובה ועתה בחרבנה. 'מצאה לה מנוח' דרך מציאה, כדפירשית. כי היא בת זוגו של סמא"ל, הוא שטן יורד ומשטיין, וכו', הוא מאריך על כך בהמשך.

למסקנא, חושבני כי הטוב ביותר הוא, ש'שומר נפשו ירחק, ולא להזכיר את שמה. מאידך, מי שמזכיר זאת, יש לו על מה לסמוך. כך נראה לענ"ד. לכן רבינו האר"י ז"ל, לא הזכיר במפורש שהדבר אסור. ובשום ספר, לא ראיתי כי כתוב במפורש, שהדבר אסור. חוץ מספר אחד בזמננו, בשם 'ויקרא שמו בישראל' שהבאתיו לעיל, והוא כותב בשם כתר שם טוב

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

[מאת הרה"ג אבישי טהרני ח"ב חלק השמות דף רפ"ד], שהדבר אסור, ושכך כתוב בפוסקים, והוא מציין את כף החיים [יעו"ש בסי' ה', ובסי' רל"ז סק"ח]. אולם המעייין יראה כי הדבר לא כתוב במפורש, אלא באופן כללי. לא בפירוש אתאמר, אלא מכללא אתאמר. הוא הבין, כי מן הסתם הדבר נכלל בכך, אבל לפי מה שאנו אומרים, שהשם הזה נכתב בהדיא בנביא, א"כ הדבר אינו פשוט לאסור. ואדרבה, לכן מובן, מדוע בשום ספר לא הזכירו איסור זה. ומובן גם שיטתם של אלה שנהגו להתיר זאת, למרות שבשם ס"מ הם נזהרים, כנראה הם הבינו שישנו חילוק.

המקום ברוך הוא יסייענו על מעשה רצונו, ויצילנו מכל הטומאות, ובעזרת ה' ישפיע עלינו שפע ברכות עם כל הקהילות הקדושות והטהורות, אבי"ר.